

Ladislav Sutnar a Karel Teige: morálka a grafický design

Jakub Ferjenčík

Volba tématu

Na počátku volby tématu BP Jakuba Ferjenčíka byla teze Zdenka Primuse, která se nabízela jako zajímavá výzva, k bližšímu průzkumu. Zdeněk Primus píše: „...Karel Teige sloužil idejím, Ladislav Sutnar sloužil společnosti...“

Karel Teige i Ladislav Sutnar byli dvě výrazné osobnosti meziválečné avantgardy, z hlediska mezinárodního kontextu velmi ceněné, což dokazovala výstava v Londýně, kterou uspořádalo s názvem „Modernism“ Victoria Albert Muzeum, v roce 2006. Zde byly ve značném rozsahu představeny práce obou umělců – ilustrace K. Teiga k Nezvalově Abecedě pokrývaly celou jednu stěnu, Sutnarovy práce se objevily na dárkových předmětech. Jeden ze špičkových světových teoretiků grafického designu, Steven Heller, cení Teigovy knižní obálky z 20. a 30. let a Abecedu považuje za jednu z nejlépe upravených knih avantgardy vůbec.

Obor grafického designu, ve kterém se budeme pohybovat, je obtížně definovatelný, prolíná do více jiných oborů, je často zaměňován s reklamou. Nejčastěji se s ním bohužel setkáváme, zejména u nás, ve veřejném prostoru v nejhorší a nejpokleslejší kvalitě. Nejsou splněny nároky na kvalitu a úroveň komunikace, estetická měřítka balancují na hranici vkusu, všude se objevují podprůměrné, amatérské práce, což bohužel umožnilo, mimo jiné, digitální prostředí. Doufám tedy, že tato práce přispěje i k tomu, že si uvědomíme, že je řada lidí, kteří si svoji odpovědnost vůči společnosti, tedy vůči nám všem, na různých úrovních profesionality uvědomují.

Obsahová stránka

Hned na začátku se musím zmínit o originální typografické úpravě vlastní BP, kterou nás student vtahuje do doby mezi oběma válkami. V této době vznikl nový, silný vizuální jazyk, který může být inspirací i pro dnešek. Obálka využívá vtipnou fotomontáž portrétů obou osobností, vstupní list a závěr ji doplňují. Na druhou stranu jsem ráda, že typografická úprava vlastní práce je střídá, čistá, přehledná, stránka s obsahem nás příjemně naladí, student se věnoval i volbě nestandardního, nesystémového písma. Textová složka je dobře doplněna obrazovým materiálem s popiskami.

Práce je členěna do šesti kapitol, a řadě podkapitol.

BP studenta je psána srozumitelným jazykem, bez pravopisných chyb a je logicky členěna a v obsahové složce se zaměřuje na následující okruhy:

V úvodu je zřetelný vstup do tématu, pomocí citace a stejně tak je i práce zakončena.

Pokračuje vymezením pojmu „grafický designér“ v meziválečném období, kdy se tento pojem nepoužíval. (Je to termín, který se u nás zavedl až v 90 letech 20. stol., zejména proto, aby se oddělila předrevoluční etapa oboru, s používaným termínem „užitá grafika“.)

Student postihuje v jednotlivých kapitolách politický, společenský, technologický a ideový rámec daného období, zasahuje vymezení tématu do kontextu doby s životními postoji obou

protagonistů. Karel Teige a Ladislav Sutnar byli vrstevníky, nicméně se oba vyvíjeli ve svém profesním i osobním životě jinak. Karel Teige byl vůdčím duchem levicové avantgardy, teoretikem, organizátorem, inspirátorem, byl v živém kontaktu s evropskými uměleckými tendencemi své doby. Sutnara si nesmírně vážil pro jeho profesionalitu, jako absolvent VŠUP se věnoval se řadě disciplín. Výtvarná práce Ladislava Sutnara dokazuje naprosto přesvědčivě, kde je těžiště této tvůrčí odpovědnosti, navíc odkazuje i k faktu, že podíl na zaměření zakázky má i subjekt klienta /exilová podpora republiky, ekologická témata/.

Dostáváme k vymezení pojmu morálka, z hlediska umělce, z hlediska filosofie a z hlediska grafického designu. V textech se objevuje vztah a odpovědnost tvůrce k budoucnosti, sám k sobě z hlediska umělecké profesionality. Umělec volně tvořící je v jiné situaci než grafik, který pracuje na zakázce, je najímán a musí plnit požadavky klienta.

Celé 20. stol. je charakterizováno masovou výrobou, masovou komunikací a masovou spotřebou.

20. léta jsou nesena vírou v možnost pokroku, spojeného s přeměnou společnosti pomocí techniky, průmyslové výroby, umění je vnímáno jako aktivní prvek, který se zdařilé přeměně může podílet. Jedním z cílů je práce na snížení sociálních rozdílů, kvality života nejchudších vrstev (Teige a Nejmenší byt). Étos doby je plný optimismu do budoucnosti. Na východě, v SSSR, se postupně stává represivní ideologií.

Karel Teige poctivě promýšlí koncepci sociálního bydlení ve své stati „Nejmenší byt“. V té době pokrokové myšlenky, vedené snahou o uspokojivé životní podmínky pracujících, jsou dnes samozřejmě po zkušenosti se socialistickou výstavbou vnímány jinak.

Ladislav Sutnar je představen jako autor knižních obálek, v duchu doby řešených „novou typografií“. Jako autor čs. pavilonu na výstavě v NY, v roce 1939, vyjádřil svůj postoj k republice po okupaci tím, že jej odmítl zlikvidovat. Následovala léta emigrace v USA, kde řadou svých grafických prací dokázal důsledné promyšlení způsobů komunikace s odpovědností k cílovému uživateli. Jako jedna z ukázek může posloužit grafická úprava telefonního seznamu NY. Sutnar vizionářsky předjímá budoucí vývoj požadavků na vizuální komunikaci.

Dá se říci, že oba umělci se podíleli na tvorbě hodnot, které formulovala meziválečná avantgarda. Oba, každý jiným způsobem, se v závěru života, dožili zklamání ze stavu světa a společnosti.

Zhodnocení

Celá obsahová struktura, jak jsem ukázala výše, mapuje zvolené téma všestranným způsobem. Student pracuje s bohatým textovým materiálem, který musel zpracovat. Obě tyto osobnosti jsou již výborně knižně zmapovány. Řada autentických citací vede k přímým zdrojům a možnostem komparace postojů Karla Teiga a Ladislava Sutnara. Tím to možná bylo obtížnější na výběr. Práce je doplněna odkazy na literaturu i jiné zdroje. Student se vyhnul osobnímu hodnocení, nepokoušel se o nemožné.

Jako další přínos BP vidím otázku pro současnost – zda se náš svět ještě tématem odpovědnosti k budoucnosti zabývá. Jsem ráda, že v poznání životních postojů a tvořivé činnosti obou tvůrců vidí student i výzvu pro své další směřování. Téma odpovědnosti je možné sledovat i u osobností oboru, který by mohl být snadno vnímán zejména jako možnost pro ryze pragmatické, materiální uvažování.

Dotazy

- 1) Z čeho jsou ukázky na str. 44?
- 2) Co z práce L. Sutnara by mohlo být inspirací současnému grafikovi?

Práci posuzuji jako aktivní grafický designér a pedagog, vyučující historii oboru.

Navrhuji *v ý b o r n ě*.

Ditta Jiříčková, 2. 9. 2013